

CÎTEVA SPECII DE PĂSĂRI MAI RARE, OBSERVATE ÎN DOBROGEA DE NORD, ÎN PERIOADA 1980—1982

J. B. KISS

Cercetările ornitologice din zilele noastre sînt axate în special pe probleme de aplicabilitate în diferite ramuri ale științei, de ex. în bionica, aerodinamica, zootehnia etc. În cursul cercetărilor sînt urmărite cel mai des speciile de răspîndire largă și cu o populație numeroasă, iar atunci, cînd specia respectivă este și de talie mai mare, datorită biomasei importante pe care o reprezintă, joacă un rol însemnat în circuitul energetic din biotopul respectiv, deci prezintă și importanță economică. Asemenea specii sînt de ex. anatidele, galinaceele, unele din gruiforme, laridele, corvideele etc.

Pe lângă aceste specii cu frecvență mare, se observă uneori și diferite rarități, a căror prezență în țară nu are repercursiuni ecologice-economice, însă din punct de vedere faunistic este de consemnat. Extinderea arealului unei specii, menținerea în zonă a ultimelor exemplare din alte specii ajunse la pragul dispariției, un cuibărit încă nesemnalat sau «încă» semnalat, o apariție într-o perioadă sau zonă neobișnuită etc. — toate aceste observații pot constitui documente faunistice prețioase.

Dobrogea de Nord, cu întretăierea marilor căi de migrație, prezentînd o serie de biotopuri foarte variate, totdeauna a fost martorul evenimentelor ornitofaunistice spectaculoase. Observațiile noastre din ultimii ani le-am cuprins în cîteva lucrări (Kiss, J., B., — 1979, 1981, 1982), cele dintre 1980 și 1982 le vom enumera mai jos. Între observațiile proprii am lăsat loc și semnalării sigure a unei rarități de către o altă persoană, datorită interesului pe care o prezintă, mai ales că în curînd a fost întărită de către o specialistă de renume — Dr. Maria Paspaleva — Tălpeanu.

Datele noastre, în ordinea sistematică a speciilor respective, urmează mai jos:

— *Puffinus puffinus yelkouan* (Acerbi). Furtunarul a fost pînă în ultimii ani un oaspete rar pentru coastele românești ale mării, numai după observații metodice a fost semnalat în repetate rînduri (Kiss, J., B., — 1979, Robel, D., Königstedt, D. — 1976, Van Impe, J. — 1975), dar de obicei solitar, sau în grupuri mici. Din acest motiv am constatat cu surprindere un pasaj foarte puternic pe capătul sudic numit Roh al insulei Sacalin, la 20.07.1980. cca 1.000 de furtunari în grup răslețit și cîteva pîlcuri mici. În conținutul stomacal al unui exemplar colectat, s-au găsit resturile de neidentificat al unor pești marini de talie mică. În ziua următoare s-a mai înregistrat un grup de furtunari — 30 ex. Pasajele de furtunar în Marea Neagră sînt masive și nesistematice, dar caracteristice totuși perioadei mai — iulie, conco-

mitente cu deplasările bancurilor de sardele (*Robel, D., Konigstedt, D. — 1976 Van Impe, J. — 1975*) în identificarea și semnalarea cărora furtunarii pot să fie de un real folos.

— *Anser fabalis* (Lath.). Gisca de semănătură trece în pasaj de obicei numai prin partea vestică a țării, fiind semnalat extrem de rar în Dobrogea de Nord (*Kiss, J., B. — 1970*). La data de 03.04.1980, am observat 2 exemplare răzlețite într-un stol de câteva sute de *Anser anser* și *Anser albifrons*, staționare pe o holdă de grâu pe lângă Sărăturile de la Murighiol.

— *Anser coerulescens* (L.). Gisca polară a fost semnalată ca specie nesigură pentru România, fără nici un exemplar doveditor, sau observații certe (*Linția, D. — 1955*). La data de 05.05.1981, laborantul Ivanov Afanase din Murighiol notează în raportul său: «... Am făcut observații pe Sărăturile. Aici am văzut o gîscă albă cu aripi pe jumătate negre și pieptul foarte puțin maroniu. A fost văzută de două ori, o dată în zbor, o dată pe mal. Stătea separată de cealalte gîște, după ce au zburat gîștele, a zburat și ea spre direcția Sărăturii Plopu». Descrierea sumară, dar fidelă a păsării, ca și comportamentul ei — separarea de gîștele de vară — ne dovedește, că a fost vorba într-adevăr de gîsca polară, în faza albă (există și o fază cenușie). În cursul aceluiași an, specia a mai fost observată de mai multe ori pe brațul Sf. Gheorghe (Dr. Maria Paspaleva — Tâlpeanu — în verbis), fapt ce ne îndreptățește ca s-o considerăm ca prezență sigură pentru România.

— *Mergus albellus* (L.). Cu câteva decenii în urmă, ferestrașul mic a cuibărit încă în deltă (*Linția, D. — 1955, Rosetti — Bălănescu, C. — 1956*). În ultimii ani nu numai că a dispărut ca specie cuibăritoare, dar nici măcar nu se mai poate observa aici în sezonul estival. La data de 24.06.1980, pe malul vestic al insulei Popina, am observat un mascul și o femelă. La apropierea ambarcațiunii noastre, au sărit de pe faleza stincoasă în apă, îndepărtându-se înot, cu dese scufundări, fapt ce dovedește o incapacitate (probabil temporară, datorită năpîrlirii) de zbor.

— *Mergus serrator* (L.). Arealul de cuibărit al ferestrașului mijlociu nu este prea departe de granițele românești, chiar și noi am mai semnalat-o, specia — categorisită ca specie de pasaj și oaspete de iarnă — în sezonul cald (*Kiss, J. B. — 1973*). Am observat la 22.07.1981 un mascul, cu pieptul ușor murdărit de ulei mineral. Pasărea a zburat slab, lăsindu-se după cîțiva metri în apă. Incapacitatea de zbor s-a datorat năpîrlirii.

— *Pandion haliaëtus* (L.). Vulturii pescari au ajuns și ei ca rarități în deltă. În 1980 am observat cîte un ex. la 22.05. în apropierea ruinelor de la Histria, la 01.09 și 16.09. la Maliuc, resp. Mila 5 și în perioada 25 — 27.09. mai multe — pînă la 4 ex. într-o singură zi — pe insula Sacalin. Aici am putut observa în repetate rînduri modalitatea lui de a pescui. Nu toate încercările îi reușesc: din 5—6 picaie numai unul este finalizat, de obicei redresîndu-i zborul, pierzînd din ochi prada vizată. Din 2—3 plonjări una este încununată de succes. Precum am putut observa, pește cel mai des capturat a fost chefalul mic (ilari — *Mugil saliens*), uneori diferite ciprinite neidentificabile de la distanță. Concentrarea observațiilor în luna septembrie, ne indică faptul, că grosul pasajului trece prin deltă mai ales toamna. Din 1982 avem o singură observație: un ex. tînăr la 09.10., la Murighiol.

— *Haliaeëtus albicilla* (L.). Față de perioada precedentă (*Kiss, J., B. — 1981*), populația de codalbi nu prezintă schimbări deosebite, fiind evaluată constant la 7 perechi cuibăritoare. Aceste cupluri se mențin aproximativ în același zone: 3 perechi în zona insulei Letea, cîte o familie în apropierea Maliucului și Murighiolului, două perechi pe brațul Sf. Gheorghe. Cu toate că numărul puilor zburaiți din cele 7 cuiburi se poate socoti la 3—4 pe an, creșterea populației nu se observă. Aceasta se datorește

în primul rînd mortalității mai mari în rîndul subadultilor — numai din zona Letea sînt dovezi despre accidentarea a cel puțin unui pui pe an, electrocutat pe linii de înaltă tensiune — iar pe cealaltă parte, toți codalbi, ca ultima verigă a lanțului trofic și consumatori terțiari — sînt profund afectați de poluarea mediului înconjurător.

— *Aquila chrysaetos* (L.). Acvila de stîncă în prezent a ajuns specie foarte rară în toată Europa. În Dobrogea apare numai accidental, am observat un singur exemplar de 2—3 ani în apropierea localității Visterna, la 31.08.1980. Cu toate că s-a menținut la distanțe mari, prezența ornitologului olandez de prestigiu P. Coldeway a contribuit la determinarea exactă a păsării.

— *Aquila nipalensis* (Hodg.). Ani de a rîndul am avut dubii privind existența acvilei de stepă, specie problematică pentru avifauna României. În sfîrșit, la 31.08.1980 am avut ocazia de a observa un ex. adult, în apropierea dealului Denistepe (270 m). Pasărea a fost reperată de către un șoim dunărean (*Falco cherrug*) și atacată în picaje de mai multe ori. Acvila nu a reacționat de loc la aceste atacuri, îndepărtîndu-se liniștită. Un alt ex. tînr de cca 2 ani, identificat tot de această dată, se rotea deasupra vîrfului dealului. La 23.07.1982 tot în aceasta zonă am observat un juvenil — imatur de acvilă de stepă (*Porter, R., F. și colb*); stînd pe sol, la cîțiva zeci de m de un adult de acvilă pitică (*Hieraetus pennatus*). Aceste observații, chiar dacă sînt nesistematice, totuși atestă prezența speciei chiar și în zilele noastre.

— *Neophron percnopterus* (L.). Vulturul hoitar mic a ajuns pe pragul dispariției în toată țara, menținîndu-se totuși în cîteva exemplare în Munții Măcinului pînă acum un deceniu (*Tâlpeanu, M. — 1968*). Singura observație asupra speciei am făcut-o la 12.05.1981, pe insula Letea, în apropierea dunelor numite « Dîmbul lui Bălan ». Pasărea a venit în zbor la o înălțime destul de mică, s-a rotit deasupra noastră de cîteva ori, apoi s-a îndepărtat în direcția heleșteelor.

— *Falco cherrug* Gray. Salcia bătrînă cu un cuib de codalb, la Km 74 pe brațul Sf. Gheorghe, unde au cuibărit șoimii dunăreni (*Kiss, J., B. — 1981, 1982*), a fost doborâtă în 1981. Tot în acest an, a apărut o pereche de șoimi în apropierea Maliucului, ocupînd tot un vechi cuib de codalb. Acest cuplu, împreună cu o altă familie de pe insula Letea, s-au menționat tot acolo și în 1982, fiind singurele cazuri de cuibărit despre care avem observații certe. Amplasarea exactă al cuiburilor, ca și în cazul codalbilor, din motive de securitate a lor, nu am indicat-o.

— *Grus grus* (L.). Cocorii devin tot mai rari în fiecare an chiar și în migrație, iar despre cuibăritul lor la sud de brațul Sf. Gheorghe pe cîteva grinduri lăturalnice (Crasnicol, Tigănuși, Zătoanele etc.) nu posedăm observații personale. Am identificat totuși cocori în perioada cuibăritului — la 07.06.1981 o pereche la Crișan și un ex. singuratic în apropierea Maliucului la 15.05.1982.

— *Haematopus ostralegus* (L.). În literatura de specialitate ostrigarul figurează ca specie cuibăritoare în Dobrogea, totuși în 17 ani de activitate ornitologică nu am găsit dovada acestui lucru. În 1982 cu ocazia ieșirilor pe insula Sacalin în luna iunie, am avut certitudinea, că cel puțin două perechi de ostrigari au cuib pe partea sudică: păsările survolau cu țipete de alarmă observatorul, se lăsau pe sol, îndepărtîndu-se cu strigăte jalnice: comportament caracteristic în perioada nidificației. La 10 iulie am reușit să localizez doi pui aproape zburători, din care unul a și fost inelat. Tot la această dată am zărit cu cîțiva km mai la nord un cuplu, cu doi pui deja zburători.

— *Charadrius asiaticus* (Pall.). Ploierul răsăritean a fost recent observat prima dată în România și acceptat ca specie prezentă, pe baza fotografierii unui exemplar în haină de vară (*Kiss, J., B., — 1980, 1981*). Aproape de locul primei observații, cu un an mai tîrziu, la 21.05.1981, am mai observat un ex. la Istria, de aceasta dată

n haină de iarnă (Prater, A., J. și colab. — 1977). Alerga repede în vegetația halofilă și ciugulea ceva în scurte opriri. Pasărea fiind foarte sfioasă, ne-a așteptat numai pînă în cc. 100 m.

— *Vanellochettusia leucura* (Licht.). Nagîțul cu picioare galbene este o raritate ornitologică pentru Europa, din România singurele exemplare doveditoare provin din 1895, de pe lângă Brăila. De atunci a mai fost semnalat de cîteva ori, ultima dată din zona Istriei, din 1977 (Weber, P. — 1978). Tot la Istria am observat și noi un specimen solitar, la 21.05.1981. Pasărea, puțin sfioasă, s-a lăsat apropiată la 25—20 m. S-a menținut în vegetația de *Juncus* și *Artemisia*, oprindu-se des, cu gîtul întins.. De două ori am zărit-o capturînd și consumînd coropișnițe (*Gryllotalpa gryllotalpa*). Menționăm aceste date, fiindcă despre aceasta specie — ca și despre ploierul răsăritean — posedăm puține cunoștințe.

— *Numenius phaeopus* (L.). Culicul mic l-am mai identificat de cîteva ori, în apropierea satului Plopu, pe lângă comuna C.A. Rosetti și pe insula Sacalin (Kiss, J., B. — 1981, 1982). În 1981 l-am identificat tot pe Sărăturile de la Plopu, la 26.06 (9 ex.), 03.07 (7 ex.), 09.09. (3 ex.), pe insula Sacalin, la 20.07 (un ex.), 21.07 (1 ex.) și la 22.07 (10 ex.). Aceste date ne indică — împreună cu observații din ultimii ani — un pasaj slab, dar regulat prin partea nordică a Dobrogei, în luna iunie și iulie.

— *Stercorarius parasiticus* (L.). Lupul de mare coada ascuțită apare mult mai regulat pe litoral, decît s-a crezut pînă în ultimii ani, fapt dovedit de o serie de observații mai recente (Kiss, J., B. — 1973, 1979, Tâlpeanu, M., Paspaleva, Maria — 1973), Van Impe, J. — 1969, 1970, 1977). Iarăși am observat un pasaj relativ puternic în zilele de 25 și 26.09.1981, numărînd cca 30 ex. pe zi, în apropierea insulei Sacalin. Cele mai multe păsări la o singură observație: 13 ex. la 26.09., răspindite într-o zonă cu o rază de cca 6—700 m. Majoritatea păsărilor au fost tinere, în fază deschisă. Speciile atacate pentru a le « jefui » de captură au fost: *Pelecanus crispus*, *Phalacrocorax carbo*, *Ardea purpurea*, *Sterna sandvicensis*, *Sterna hirundo* (în ordinea sistematică), specia din urmă fiind cel mai des hărțuită.

— *Larus genei* (Brème). Pescărușul rozalb a ajuns extrem de rar pentru Delta Dunării. În ultimii ani am observat numai un singur exemplar, la 09.10.1981, în apropierea localității « Mila 23 ». Pasărea s-a menținut cîteva minute după șalupa noastră, în compania unui stol mare de pescăruși rîzători (*Larus ridibundus*). Nu avem date despre cuibăritul speciei pe teritoriul român, din ultimile decenii.

— *Larus ichthyaetus* Pall. Primul pescăruș răsăritean capturat pe teritoriul țării și ajuns într-o colecție științifică, a fost un subadult colectat în 1979 (Kiss, J., B. — 1980). La data de 28.02.1981 s-a capturat și al doilea exemplar doveditor, la « 6 Martie », iar în prezent se află în muzeul de istorie Naturală « Grigore Antipa » — București. Specia a fost de mai multe ori observată, în special pe brațul Sulina, pînă în Tulcea, cu excepția lunilor de vară, tot anul. Toate au fost păsări tinere, dar culoarea întunecată ale remijelor, inelul negru pe cioc, talia deosebit de mare etc. sînt criterii bune de identificare. Menționăm, că exemplarele în haina de iarnă prezintă o colorație a capului mai puțin întunecată, decît ne indică determinatoarele uzuale, fapt ușor constatat și pe cele două exemplare capturate. Nu este imposibil, ca specia să fie mult mai frecventă prin deltă în perioada de pasaj (în special primăvara) decît se crede, dar de obicei se confundă cu pescărușul argintiu (*Larus argentatus*).

— *Hydroprogne caspia* (Pall.). Chira de mare a ajuns și ea o specie rară, care totuși se observă în mod regulat în pasajul de primăvară și de toamnă. Se menține de obicei în grupuri mici — toamna în special în familii: doi adulți și 1—2 pui. Cu atît mai surprinzător a fost un zbor regulat de seară de a lungul brațului Sulina, în perioada de 02—08.10. 1981, cînd în fiecare seară s-au putut observa în zona

Crișanului stoluri de 30—40 ex. (maxim la 04.10—63 ex.), zburînd spre mare, în formație răzlețită. Bănuim, că este vorba de stoluri, care urmăresc valea Prutului și Siretului, intrînd și în valea Dunării — accentuarea migrației transcontinentale fiind deja cunoscută la aceasta specie (Kiss, J., B., Mătieș, M. — 1973).

— *Apus melba* (L.). Lăstunul de munte este o specie în expansiune, semnalări despre el fiind tot mai dese. Noi am observat un singur ex. la 26.06.1980, în apropierea ruinelor de la Istria, în compania unui stol mare și răzlețit de lăstuni mari (*Apus apus*).

— *Lanius senator* (L.) Sfrînciocul cap roșu este puțin răspîndit în țară. Noi am observat cîte un ex. la 10 și 11.05.1982, în apropierea localității Sfiștovca, pe insula Letea.

— *Monticola saxatilis* (L.). O femelă de mierlă de piatră am observat-o la Sulina, la 21.05.1982. În ultimii zece ani nu am mai văzut alte exemplare.

— *Oenanthe leucomela* (Pall.). Pietrarul sudic se observă foarte rar în ultimii ani, noi am întîlnit un mascul la 10.05.1980, în apropierea cătunului Cardon.

— *Luscinia svecica cyaneula* (Meisn.). Gușa vinăată am întîlnit-o pe insula Sacalin, la 26.09.1980, un mascul. De pe insulă a fost semnalată pînă în prezent numai subspecia nominată — *Luscinia svecica svecica* (L.) din 1971 (Kiss, J., B. — 1973)

— *Carpodacus erythrinus* (Pallas). Specie nu de mult semnalată prima dată în România, din Dobrogea încă nu a fost identificată. După tipătul caracteristic al masculului am localizat o pereche pe un copac singuratic de lîngă restaurantul de la ruinele Istriei, la 21.05.1980, iar la 15.05.1982 am văzut un mascul foarte frumos colorat în stufărișul din apropierea cherhanalei Cardon.

— *Loxia curvirostra* L. Forfecarul, cuibăritor în zona coniferelor, este un hoinar notoriu, exemplare rătăcite fiind observate chiar și pe litoralul dobrogean (Kiss, J., B. — 1971, Tălpeanu, M. — 1968). Am identificat un mascul la 31.08.1980, în pădurea Babadagului.

— *Sturnus roseus* (L.). Specie de invazie, apare în țară foarte nereglementar. În 1982 am observat două exemplare în apropierea Sulinei, la 17.05.

În concluzie, putem stabili, că Delta Dunării, cu toate schimbările peisajistice și degradarea biotopilor suferite în special în ultimii ani, încă prezintă un deosebit interes din punct de vedere ornitofaunistic, iar observațiile se cer continuate și în viitor.

BIBLIOGRAFIE

- GLUTZ VON BLOTZHEIM, N. U., BAUER K. M., BEZZEL, E. (1975), Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Vol. 6, Wiesbaden.
KISS J. B. (1970), Gîsca — un vinat puțin cunoscut. Vînt. și Pesc. Sport., Nr. 3.
KISS J. B. (1971), Date preliminare asupra ornitofaunei Insulei Sahalin și rolul ei în migrație. Peuce, Vol. I.
KISS J. B. (1973), *Luscinia svecica svecica* — subspecie nouă pentru țară. Peuce, Vol. III.
KISS J. B., MĂTIEȘ M. M. (1973), Pescărița mare — *Hydroprogne caspia* (Pall.) — în Delta Dunării, în Dobrogea maritimă și intensificarea migrațiilor transcontinentale ale ei. Peuce, Vol. III.
KISS J. B. (1973), Date preliminare asupra ornitofaunei Insulei Sahalin și rolul ei în migrație. Peuce, Vol. III.

- KISS J. B. (1979), Seltene Vögel im Donau-delta 1978. Vögel der Heimat, Jahr. 49, Nr. 12, Sept.
KISS J. B. (1980), *Charadrius asiaticus* Pall. et *Larus ichthyaetus* Pall. (*Aves*) en Roumanie: Trad. du Mus. d'Hist. Nat. « Gr. Antipa », Vol. XXII.
KISS J. B. (1981), Ornithologische Beobachtungen in der Nord-Dobrudscha. Vögel der Heimat, Jahr. 51, Nr. 12, Sept.
KISS J. B. (1982), Cîteva specii de păsări mai rare, observate în timpul verii anului 1978. Delta Dunării, Vol. II.
LINȚIA, D. (1955), Păsările din R.P.R. Vol. III. Ed. Academiei R.P.R., București.
PORTER R. F. și colab. (1978), Flight Identification of European Raptors. T. et A. A. D. Poyser, Berkhamsted.

PRATER F. J., MARCHANT J. H., VOURINEN J. (1977), Guide to the Identification and Ageing of Holarctic Waders. Beech Grove. TRING, HERTS

ROBEL D., KÖNIGSTEDT D. (1976), Das Vorkommen des Schwarzschnabel – Sturmtauchers (*Puffinus puffinus*) an der Westküste des Schwarzen Meeres. Faun. Abh. Mus. Tierk. Dresden, Band 6, Nr. 1.

ROSETTI-BĂLĂNESCU C. (1956), Păsările vinătorului. Ed. A.G.V.P.S. – București.

TĂLPEANU M. (1968), Note ornitologice din Dobrogea. Rev. Muz., Anul V, Nr. 6.

TĂLPEANU M., PASPALEVA Maria (1973),

Aripi deasupra Deltei. Ed. Științifică, București.

VAN IMPE J. (1969), Passage régulier de *Puffinus p. yelkouan* (Acerbi) et de *Stercorarius pomarinus* (Temm.) le long de la côte Roumaine. Alauda, XXXVII, II.

VAN IMPE J. (1975), Sur les mouvements du puffin yelkouan (*Puffinus p. yelkouan*) (Acerbi) en Mer Noire. Alauda, 43, I.

VAN IMPE J. (1977), L'avifaune estivale du complexe lagunaire Razelm – Sinoe (Roumanie). Alauda, 45, I.

WEBER P. (1978), Date certe privind prezența speciei *Vanellus leucurus* în România. Ocrot. Nat., Anul 22, Nr. 1.

SUMMARY

The autor presents a number of data concerning 28 specie of rare birds observed in the Danube Delta and the neighbouring regions during the period between 1980 and 1982. Some of the species like *Haliaeetus albicilla*, *Falco cherrug*, *Oenanthe leucomela* lay nests in this region. Others get here accidentally like *Aquila chrysaetos*, *Carpodacus erythrinus*, *Loxia curvirostra*. Winter guests and transit ones were signaled during summer: *Mergus albellus*, *M. serrator*, *Grus grus*. Rare and accidental species were observed like *Anser fabalis*, *Aquila nipalensis*, *Neophron percnopterus*, *Charadrius asiaticus*, *Vanellus leucurus*, *Numenius phaeopus*, *Stercorarius parasiticus*, *Apus melba*, *Sturnus roseus*. The presence of *Anser caerulescens* is also shown. Some species which were considered as rare ones were seen in great numbers, these are: *Puffinus puffinus*, *Hydroprogne caspia*. The corresponding literature is also indicated.

Institutul de cercetare, proiectare, producție, «Delta Dunării» Str. Babadag, nr. 165
8800, Tulcea, România